

ผู้สูงอายุไม่มีพินัยกรรม เกิดอะไรขึ้น

โดย เอกสยาม ชัยศรี ที่ปรึกษากฎหมาย
บริษัท เอกสยาม แอนด์ पार्टเนอร์ส จำกัด

เนื้อหานี้เป็นข้อมูลกฎหมายทั่วไป ไม่ใช่ความเห็นทางกฎหมายเฉพาะ กรณี การพิจารณาแต่ละ เรื่อง ต้องอาศัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของเรื่องนั้น ฉบับออนไลน์ที่ปรับปรุงล่าสุดอยู่ที่ <https://www.sukjaiwaikao.com/article-no-will.html>

สาระสำคัญโดยสรุป

- **ไม่ทำพินัยกรรม เท่ากับให้กฎหมายแบ่งแทน:** มาตรา 1620 ให้ป็นทรัพย์สินมรดกแก่ทายาทโดยธรรม เมื่อผู้ตายมิได้ทำพินัยกรรมไว้ หรือทำไว้แต่พินัยกรรมนั้นไม่มีผลบังคับ
- **ทายาทโดยธรรมมีลำดับ และลำดับก่อนตดลำดับหลัง:** มาตรา 1629 เรียงลำดับไว้ มาตรา 1630 วรรคหนึ่งตัดลำดับหลังออก เว้นแต่วรรคสองซึ่งให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนทายาทชั้นบุตรเมื่อมีผู้สืบสันดานอยู่ด้วย
- **คู่สมรสไม่ได้ครึ่งหนึ่งเสมอไป:** มาตรา 1635 แยกไว้สี่กรณี ถ้ามีผู้สืบสันดานได้เสมือนทายาทชั้นบุตร ถ้ามีบิดามารดาหรือพี่น้องร่วมบิดามารดาได้กึ่งหนึ่ง ถ้ามีทายาทลำดับที่สี่ถึงหกได้สองส่วนในสาม และได้ทั้งหมดเมื่อไม่มีทายาทตามมาตรา 1629
- **บ้านและที่ดินโอนไม่ได้ถ้าทายาทคนหนึ่งไม่ยอมลงชื่อ:** มาตรา 1745 ให้นำบทว่าด้วยกรรมสิทธิ์รวมมาใช้ก่อนแบ่งมรดกเสร็จ และมาตรา 1361 วรรคสองห้ามจำหน่ายตัวทรัพย์สินเว้นแต่เจ้าของรวมทุกคนยินยอม
- **ผู้จัดการมรดกตั้งได้สองทาง:** มาตรา 1711 คือโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล และเมื่อไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรม มาตรา 1713 ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกตามพฤติการณ์ โดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดก

- คดีมรดกมีอายุความหนึ่งปี อย่างช้าที่สุดสิบปี: มาตรา 1754 ห้ามฟ้องคดีมรดกเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่เจ้ามรดกตายหรือนับแต่ทายาทโดยธรรมรู้หรือควรได้รู้ถึงความตาย และไม่ว่ากรณีใดห้ามฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่เจ้ามรดกตาย
- คู่ชีวิตที่ไม่ได้จดทะเบียนไม่ใช่ทายาทโดยธรรม: มาตรา 1635 ให้ส่วนแบ่งเฉพาะคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย การยกทรัพย์ให้คู่ชีวิตที่ไม่ได้จดทะเบียนจึงทำได้โดยพินัยกรรมเท่านั้น

เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรม มาตรา 1620 ให้ปັນทรัพย์มรดกแก่ทายาทโดยธรรม การแบ่งจึงเดินตามลำดับหลักลำดับในมาตรา 1629 ประกอบมาตรา 1630 และส่วนแบ่งของคู่สมรส ตามมาตรา 1635 ผลที่ได้จึงขึ้นอยู่กับโครงสร้างครอบครัวที่เหลืออยู่ ไม่ใช่ความประสงค์ที่เจ้าของทรัพย์เคยบอกไว้ด้วยวาจา

สรุปให้เข้าใจง่ายขึ้น

มาตรา 1620 บัญญัติว่าถ้าผู้ใดตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ หรือทำพินัยกรรมไว้แต่พินัยกรรมนั้นไม่มีผลบังคับ ให้ปັນทรัพย์มรดกแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตาย กติกาการแบ่งทั้งหมดจึงอยู่ในบรรพ 6 มาตรา 1599 ถึง 1755 และคำสั่งด้วยวาจาของเจ้ามรดกไม่อาจเปลี่ยนส่วนแบ่งตามกฎหมายนี้ได้

มาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.)

มาตรา 1620

"ถ้าผู้ใดตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปັນทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย"

เมื่อคนเราเสียชีวิตโดยไม่มีพินัยกรรม กฎหมายไม่ได้ปล่อยให้ทรัพย์สืบลอยอยู่กลางอากาศ แต่มีกติกาตายตัวว่าใครจะได้อะไร เรียกกระบวนนี้ว่า "การรับมรดกโดยทายาทโดยธรรม"

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) มาตรา 1620-1755

ปัญหาคือ กฎหมายจัดการให้ตาม "ลำดับครอบครัว" ซึ่งอาจไม่ตรงกับความปรารถนาของเจ้าของทรัพย์สินเลย ใครที่คิดว่า "ลูกคนนี้ดูแลผมตลอด" หรือ "อยากให้หลานคนนั้นได้บ้านหลังนี้": ถ้าไม่มีพินัยกรรม ความปรารถนานั้นก็ไม่มีผลทางกฎหมาย

ข้อเท็จจริงที่ต้องรู้

ในประเทศไทย คนส่วนใหญ่เสียชีวิตโดยไม่มีพินัยกรรม ส่งผลให้ทรัพย์สินมรดกกระจายตามกฎหมายอัตโนมัติ ซึ่งในหลายกรณีทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างทายาท บ้านลูก "แซ่แซ้ง" โอนไม่ได้ หรือทรัพย์สินตกไปอยู่ในมือที่ไม่ใช่คนที่เจ้าของตั้งใจ

คลัสเตอร์ของบทความนี้

บทความนี้อยู่ในหมวด กฎหมายวัยเก๋า และเชื่อมกับหัวข้อ มรดกและพินัยกรรม, ทายาทโดยธรรม, ผู้จัดการมรดก และ การวางแผนชีวิตล่วงหน้า ถ้าต้องการเริ่มจากฝั่งป้องกัน ให้ต่อที่ พินัยกรรมผู้สูงอายุ ควรเริ่มอย่างไร

ทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ คือใคร

มาตรา 1629 จัดทายาทโดยธรรมไว้หกลำดับ เริ่มจากผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดา พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดา ปู่ย่าตายาย และลุงป้าน้าอา มาตรา 1630 วรรคหนึ่งให้ลำดับก่อนตัดลำดับหลังออกทั้งหมด ส่วนวรรคสองให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนทายาทชั้นบุตรเมื่อมีผู้สืบสันดานอยู่ด้วย

มาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 กำหนดทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ ทายาทลำดับก่อนมีสิทธิได้รับมรดกก่อนทายาทลำดับหลัง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1630 ทายาทลำดับก่อนตัดทายาทลำดับหลังมิให้รับมรดก เว้นแต่จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บุตร นอกกฎหมาย ที่ บิดา รับรอง แล้ว ให้ถือว่าเป็น ผู้สืบสันดานมีสิทธิรับมรดก

กฎหมายกำหนดลำดับทายาทโดยธรรมไว้ 6 ลำดับ โดยลำดับที่สูงกว่าจะได้รับมรดกก่อน หากมีทายาทลำดับแรกอยู่ ทายาทลำดับถัดไปจะไม่มีสิทธิรับมรดกเลย

ผู้สืบสันดาน บุตร หลาน เหลน: ได้รับมรดกก่อนทุกคน บุตรนอกกฎหมายที่รับรองแล้วก็มีสิทธิด้วย

บิดามารดา บิดาและมารดาของผู้ตาย: มีสิทธิรับมรดกร่วมกับลำดับที่ 1 ได้ในบางกรณี

พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องแท้ ร่วมทั้งพ่อและแม่

พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน พี่น้องต่างพ่อหรือต่างแม่

ปู่ย่าตายาย ทั้งฝ่ายบิดาและมารดา

ลุง ป้า น้า อา ลำดับสุดท้าย: ได้รับมรดกต่อเมื่อไม่มีทายาทในลำดับก่อนหน้าเลย

6. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 กำหนดให้ทายาทโดยธรรมมี 6 ลำดับ โดยทายาทในลำดับก่อนมีสิทธิได้รับมรดกก่อนทายาทในลำดับหลัง และทายาทในลำดับก่อนตัดทายาทในลำดับหลังมิให้รับมรดก เว้นแต่จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 1620 "ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปັນทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย"

คู่สมรสได้รับมรดกอย่างไร

มาตรา 1635 แยกส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นสี่กรณี ถ้ามีผู้สืบสันดานตามมาตรา 1629 (1) คู่สมรสได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร ถ้ามีบิดามารดาหรือพี่น้องร่วมบิดามารดาได้กึ่งหนึ่ง ถ้ามีทายาทลำดับที่สี่ถึงหกได้สองส่วนในสาม และถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา 1629 เลย ได้มรดกทั้งหมด

มาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1635

ลำดับและส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ (1) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (1) ได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร (2) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (3) หรือไม่มีทายาทตาม (1) แต่มีทายาทตาม (2) ได้กึ่งหนึ่ง (3) ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629 (4) (5) หรือ (6) ได้สองส่วนในสาม (4) ถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา 1629 ได้มรดกทั้งหมด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1625

ถ้าผู้ตายเป็นผู้สมรสแล้ว ให้คิดส่วนแบ่งและปันทรัพย์สินระหว่างผู้ตายกับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ก่อน ตามบทว่าด้วยการหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย ส่วนของผู้ตายจึงเป็นทรัพย์มรดกที่แบ่งตามบรรพ 6

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1481 "สามีหรือภริยาไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกสินสมรสที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลใดได้"

คู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม แต่สัดส่วนที่ได้จะขึ้นอยู่กับว่ามีทายาทลำดับใดอยู่ด้วย

- มีผู้สืบสันดาน (ลำดับ 1): คู่สมรสได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร ตามมาตรา 1635 (1) เช่น มีบุตร 3 คน และบิดามารดาของผู้ตายไม่มีชีวิตอยู่แล้ว มรดกแบ่งออกเป็น 4 ส่วนเท่า ๆ กัน ไม่ใช่คู่สมรสได้ครึ่งหนึ่ง
- ไม่มีผู้สืบสันดาน แต่มีบิดามารดา (ลำดับ 2): คู่สมรสได้กึ่งหนึ่ง ตามมาตรา 1635 (2) อีกกึ่งหนึ่งตกแก่บิดามารดา
- มีพี่น้องร่วมบิดามารดา (ลำดับ 3): คู่สมรสได้กึ่งหนึ่ง ตามมาตรา 1635 (2) เช่นเดียวกัน
- มีทายาทลำดับ 4 ถึง 6 (พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดา ปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา): คู่สมรสได้สองส่วนในสาม ตามมาตรา 1635 (3)
- ไม่มีทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 เลย: คู่สมรสได้มรดกทั้งหมด ตามมาตรา 1635 (4)

คู่ชีวิตที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไม่ใช่ทายาทโดยธรรม

คู่ชีวิตที่อยู่กินด้วยกันแต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไม่มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม ไม่ว่าจะอยู่ด้วยกันมานานแค่ไหน หากต้องการให้คู่ชีวิตได้รับมรดก จำเป็นต้องทำพินัยกรรมระบุไว้เท่านั้น

ปัญหาจริงที่มักเกิดขึ้นเมื่อไม่มีพินัยกรรม

ก่อนแบ่งมรดกเสร็จ มาตรา 1745 ให้ทายาทหลายคน มีสิทธิและหน้าที่ในทรัพย์มรดกร่วมกัน และให้นำมาตรา 1356 ถึง 1366 ว่าด้วยกรรมสิทธิ์รวมมาใช้บังคับ ผลคือมาตรา 1361 วรรคสองห้ามจำหน่ายตัวทรัพย์เว้นแต่เจ้าของรวมทุกคนยินยอม บ้านและที่ดินจึงติดค้างทันทีเมื่อทายาทคนหนึ่งไม่ลงชื่อ

ในทางปฏิบัติ การรับมรดกโดยไม่มีพินัยกรรมนำมาซึ่งปัญหาหลายอย่างที่ไม่มีการคาดคิดมาก่อน

กรณีที่ 1 บ้านโอนไม่ได้ เพราะต้องรอทายาทครบทุกคนเซ็น

เมื่อไม่มีพินัยกรรม บ้านและที่ดินจะตกเป็นสมบัติร่วมของทายาทโดยธรรมทุกคนโดยอัตโนมัติ การโอนกรรมสิทธิ์หรือขายทรัพย์สินจะต้องได้รับความยินยอมจากทายาทครบทุกคน หากมีทายาทคนใดคนหนึ่งไม่ยอม ไม่ยอมเซ็น หรือหาตัวไม่พบ ทรัพย์สินนั้นก็จะถูก "แช่แข็ง" ไปเรื่อย ๆ

กรณีที่ 2 ลูกที่ดูแลพ่อแม่มาตลอดได้ส่วนแบ่งเท่ากับพี่น้องคนอื่น

การแบ่งมรดกตามกฎหมายไม่ได้นำเรื่องว่าใครดูแลพ่อแม่มาให้น้อยเพียงใดมาคำนวณ บุตรทุกคนได้รับมรดกในสัดส่วนเท่า ๆ กัน ความรู้สึกไม่เป็นธรรมครั้งนี้เองที่ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างพี่น้องบ่อยครั้ง และมักลากยาวไปหลายปี

กรณีที่ 3 หลานที่รักที่สุดกลับไม่ได้อะไรเลย

หากปู่ตายายต้องการยกทรัพย์สินบางส่วนให้หลานโดยตรง แต่ไม่มีพินัยกรรม หลานจะไม่ได้รับมรดกโดยตรงเลย เพราะหลานอยู่ในลำดับที่ 1 ก็จริง แต่จะได้รับมรดกแทนที่ก็ต่อเมื่อบิดาหรือมารดาของหลาน (ซึ่งเป็นบุตรของผู้ตาย) ถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดก ตามมาตรา 1639

กรณีที่ 4 ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะไม่มีทายาท

หากผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมและไม่มีพินัยกรรม ทรัพย์สินทั้งหมดจะตกเป็นของแผ่นดินตาม ป.พ.พ. มาตรา 1753 ซึ่งเกิดขึ้นได้ในกรณีที่บุตรหลานเสียชีวิตก่อนและไม่มีทายาทในลำดับอื่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง

ฎีกาที่ 3776/2545

ป.พ.พ. มาตรา 850, 1612, 1615

บันทึกข้อตกลงที่ทายาทรับเงินจากผู้จัดการมรดกแล้วระบุว่าจะไม่เรียกร้องสิ่งใดทั้งสิ้นอีก เป็นการประนีประนอมยอมความระงับข้อพิพาทเรื่องมรดก จึงเป็นการสละมรดกทั้งหมดมิใช่สละเพียงบางส่วน และมีผลย้อนหลังถึงวันเจ้ามรดกตายตาม ม.1615 ทายาทที่สละแล้วไม่มีสิทธิ์เรียกร้องส่วนแบ่งมรดกหรือขอถอนผู้จัดการมรดกอีก

ถ้าไม่ทำพินัยกรรม กฎหมายก็ทำให้เอง: แต่กฎหมายไม่รู้ว่าคุณรักใคร่มากที่สุด

ต้องทำอะไรบ้างหลังจากผู้เสียชีวิตไม่มีพินัยกรรม

มาตรา 1711 วางหลักว่าผู้จัดการมรดกตั้งขึ้นได้ทั้งโดย พินัยกรรม และโดย คำสั่งศาล เมื่อไม่มีพินัยกรรม มาตรา 1713 ให้ทายาท ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล และให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่ กองมรดกตามพฤติการณ์โดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดก ส่วนมาตรา 1718 ห้ามผู้เยาว์ คนวิกลจริต และ คนลี้มละลายเป็นผู้จัดการมรดก

มาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1711

"ผู้จัดการมรดกนั้นรวมตลอดทั้งบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล" ผู้จัดการมรดกจึงมีได้สองทาง คือโดยพินัยกรรมและโดยคำสั่งศาล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1713

ทายาท ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ ร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ ถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรมให้ ศาลตั้งตามนั้น ถ้าไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรม ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกตามพฤติการณ์ และโดยคำนึง ถึงเจตนาของเจ้ามรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1718

บุคคลต้องห้ามเป็นผู้จัดการมรดก ได้แก่ ผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะ บุคคลวิกลจริตหรือเสมือนไร้ความสามารถ และ บุคคลลี้มละลาย

เมื่อเกิดกรณีนี้ขึ้น ทายาทจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนกฎหมายเพื่อจัดการมรดกให้ถูกต้อง

ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอตั้งผู้จัดการมรดก

ทายาทยื่นคำร้องต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 จัตวา) เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก ซึ่งจะเป็นคนกลางในการรวบรวมและแบ่งทรัพย์สินมรดก กระบวนการนี้ใช้เวลา 3-6 เดือน หรือนานกว่านั้นถ้ามีการโต้แย้ง

รวบรวมเอกสารและรายการทรัพย์สิน

ผู้จัดการมรดกต้องสำรวจและรวบรวมทรัพย์สินทั้งหมด ทั้งที่ดิน บ้าน บัญชีเงินฝาก หุ่น หนี้สิน และสินค้าต่าง ๆ พร้อมประเมินมูลค่า

ชำระหนี้สินของผู้ตาย

ก่อนแบ่งมรดก ต้องชำระหนี้สินของผู้ตายจากกองมรดกก่อน ส่วนภาษีการรับมรดกเป็นหน้าที่ของผู้รับมรดก แต่ละคน เฉพาะเมื่อได้รับมรดกจากเจ้ามรดกรายเดียรรวมกันเกิน 100 ล้านบาท โดยเสีย 10% ของส่วนที่เกิน หรือ 5% หากเป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดาน (คู่สมรสไม่ต้องเสีย) และยื่นแบบภายใน 150 วันนับแต่วันที่ได้รับมรดก

แบ่งทรัพย์สินมรดกตามลำดับทายาทโดยธรรม

ผู้จัดการมรดกดำเนินการแบ่งทรัพย์สินให้ทายาทตามสัดส่วนที่กฎหมายกำหนด โดยทายาททุกคนต้องเห็นชอบหรือยึดตามคำพิพากษาศาล

โอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินตามกฎหมาย

หลังแบ่งมรดกแล้ว ผู้จัดการมรดกดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน บ้าน หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ให้แก่ทายาทแต่ละรายที่สำนักงานที่ดินหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. เกณฑ์ผู้ที่จะเป็นผู้จัดการมรดกได้

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1718 ผู้ที่จะเป็นผู้จัดการมรดกได้ต้องบรรลุนิติภาวะ ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็น คนเสมือนไร้ความสามารถ และ ไม่เป็น บุคคล ที่ ศาล สั่ง ให้ เป็น คน ล้มละลาย เมื่อ ไม่ มี ข้อกำหนด พิษณกรรม ศาลจะตั้งผู้จัดการมรดกเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกตามพฤติการณ์ และโดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดก (มาตรา 1713)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง

ฎีกาที่ 838/2508

ป.พ.พ. มาตรา 1713

เมื่อพินัยกรรมมีข้อกำหนดตั้งผู้จัดการมรดกไว้ และไม่ปรากฏว่าข้อกำหนดนั้นไม่มีผลบังคับด้วยประการใด ๆ ก็ไม่เป็นกรณีมีเหตุสมควรที่ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นจะขอให้ตั้งตนเป็นผู้จัดการมรดกอีก (นัยตรงกันข้าม: เมื่อไม่มีพินัยกรรม ทายาทโดยธรรมทุกคนมีสิทธิยื่นคำร้องได้)

ฎีกาที่ 1518/2561

ป.พ.พ. มาตรา 1608 วรรคท้าย, มาตรา 1713

ผู้ที่ถูกตัดมิให้รับมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา 1608 วรรคท้าย ไม่ใช่ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องคัดค้านและขอตั้งผู้จัดการมรดกตามมาตรา 1713 กล่าวคือ เฉพาะผู้ที่ยังมีสิทธิในมรดกเท่านั้นจึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้

ทำไมพินัยกรรมถึงดีกว่า

พินัยกรรมเปลี่ยนผลของมาตรา 1620 ได้โดยตรง เพราะ กฎหมายเรียก ทายาทโดยธรรม เข้ามา รับมรดก เฉพาะเมื่อไม่มีพินัยกรรมหรือพินัยกรรมไม่มีผลบังคับ ผู้ทำพินัยกรรมจึงกำหนดตัวผู้รับและสัดส่วนได้เอง และตั้งผู้จัดการมรดกไว้ล่วงหน้าได้ตามมาตรา 1711 โดยไม่ต้องรอคำสั่งศาล

นักกฎหมายที่ทำงานด้านมรดกมานาน ต่างยืนยันตรงกันว่า การทำพินัยกรรมไว้ล่วงหน้าช่วยแก้ปัญหาได้เกือบทั้งหมดที่กล่าวมา

ประโยชน์ของการมีพินัยกรรม

- กำหนดได้เองว่าใครจะได้อะไร ในสัดส่วนเท่าไร ไม่ต้องพึ่งกฎหมายที่อาจไม่ตรงใจ
- ป้องกันข้อพิพาทระหว่างทายาท เพราะเจตนาชัดเจนตั้งแต่ต้น
- ระบุผู้จัดการมรดกไว้ล่วงหน้า ไม่ต้องรอคำสั่งศาล
- มอบทรัพย์สินให้คนที่ไม่ใช่ทายาทโดยธรรมได้ เช่น หลาน คู่ชีวิตที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส หรือมูลนิธิ
- ระบุความประสงค์เรื่องการจัดการศพ การบริจาคอวัยวะ หรือเรื่องอื่น ๆ ได้

การทำพินัยกรรมไม่ได้ยุ่งยากอย่างที่คิด มีแบบที่เขียนเองทั้งฉบับโดยไม่ต้องมีพยาน และแบบธรรมดาที่ต้องมีพยาน 2 คน ซึ่งทำได้เองที่บ้านโดยไม่ต้องไปทนายความ อยากรู้รายละเอียดว่าแต่ละแบบต่างกันอย่างไรอ่านได้ที่ บทความ: พินัยกรรมผู้สูงอายุ ควรเริ่มอย่างไร

ข้อแนะนำสำหรับวัยเก๋า

ข้อจำกัดที่ต้องวางแผนล่วงหน้ามีสองเรื่อง มาตรา 1481 ห้ามสามีหรือภริยาทำพินัยกรรมยกสินสมรสเกินกว่าส่วนของตน และมาตรา 1754 ห้ามฟ้องคดีมรดกเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่ทายาทรู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก อย่างช้าที่สุดสิบปี นับแต่เจ้ามรดกตาย การสำรวจทรัพย์สิน และ ทำพินัยกรรมไว้จึงลดข้อพิพาทได้จริง

ถ้าท่านยังไม่มีพินัยกรรม นี่คือนี่สิ่งที่ควรทำในลำดับแรก

เริ่มต้นได้เลย ไม่ต้องรอ

- สำรวจทรัพย์สินที่มีอยู่: ที่ดิน บ้าน เงินฝาก หุ่น ประกันชีวิต รถ ฯลฯ
- ตัดสินใจว่าอยากให้ใครได้อะไร: อย่าทิ้งไว้ให้กฎหมายตัดสิน
- เลือกแบบพินัยกรรมที่เหมาะสมกับท่าน: แบบเขียนเองหรือแบบธรรมดา
- ปรึกษานักกฎหมายหากมีทรัพย์สินซับซ้อน: ธุรกิจ หุ่นส่วน ที่ดินหลายแปลง ฯลฯ
- บอกคนในบ้านว่าพินัยกรรมเก็บไว้ที่ไหน: เพื่อไม่ให้หายไปเมื่อจำเป็น

พร้อมวางแผนมรดกแล้วหรือยัง

อ่านบทความเพิ่มเติมเรื่องวิธีทำพินัยกรรม ประเภทพินัยกรรม และข้อควรระวัง เพื่อให้ทรัพย์สินที่สร้างมาทั้งชีวิตตกไปถึงมือคนที่ท่านรัก

อ่านต่อในคลัสเตอร์มรดกและพินัยกรรม: ถ้าอยากเข้าใจผังการวางแผนล่วงหน้า ให้ไปที่ พินัยกรรมผู้สูงอายุ ควรเริ่มอย่างไร และถ้าต้องการดูหน้ารวมของหมวดนี้ให้ไปที่ กฎหมายผู้สูงอายุ

ทายาทที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาอายุ 60 ปีขึ้นไปซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ หักลดหย่อนภาษีได้คนละ 30,000 บาทตามประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ญ) ดูรายละเอียดที่ ภาษีเงินได้ของผู้สูงอายุและค่าลดหย่อนบิดามารดา

คำถามที่มักถามบ่อย

คำถามห้าข้อต่อไปนี้อธิบายบทบัญญัติที่อ้างไว้ในหน้านี้ ได้แก่ การร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ตามมาตรา 1713 อายุความคดีมรดกหนึ่งปีและสิบปีตามมาตรา 1754 และภาษีการรับมรดกตามพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 เฉพาะมรดกส่วนที่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท

ขั้นแรกคือรวบรวมทายาทโดยธรรมทั้งหมดแล้วหารือร่วมกันว่าจะยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกหรือไม่ หากทายาทเห็นชอบกันทุกคน สามารถยื่นคำร้องต่อศาลร่วมกัน หรือมอบให้คนใดคนหนึ่งยื่นในฐานะตัวแทนก็ได้

กรณีทายาทไม่สามารถตกลงกันได้ ทางออกคือยื่นคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่ง ซึ่งอาจใช้เวลาหลายปีและมีค่าใช้จ่ายทางกฎหมายสูง นี่เป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่สุดที่ควรทำพินัยกรรมไว้ล่วงหน้า

มีอายุความ: ทายาทต้องเรียกร้องมรดกภายใน 1 ปีนับจากวันที่รู้หรือควรรู้ถึงการตายของเจ้ามรดก หรืออย่างช้าที่สุดภายใน 10 ปีนับจากวันที่เจ้ามรดกเสียชีวิต ถ้าพ้นกำหนดนี้อาจเสียสิทธิ์ได้

ไม่ได้ทันที: ธนาคารจะอายัดบัญชีโดยอัตโนมัติเมื่อเจ้าของเสียชีวิต ทายาทต้องแสดงเอกสารพิสูจน์ความเป็นทายาทและคำสั่งศาล (ถ้ามีพินัยกรรมก็ใช้พินัยกรรม) เพื่อขอถอนเงินหรือโอนบัญชี

ภาษีมรดกจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้รับมรดกคนหนึ่งได้รับมรดกจากเจ้ามรดกรายเดียวรวมกันเกิน 100 ล้านบาท และเสียเฉพาะส่วนที่เกิน ในอัตรา 10% หรือ 5% หากผู้รับเป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดาน ส่วนคู่สมรสของเจ้ามรดกไม่ต้องเสีย หลักนี้ใช้ไม่ว่าจะมีพินัยกรรมหรือไม่ก็ตาม

เอกสยาม ชัยศรี (น้องเอ๋)

ที่ปรึกษากฎหมาย, ผู้ก่อตั้งสุขใจวัยเก๋า

ประสบการณ์ในวิชาชีพกฎหมายกว่า 25 ปี มุ่งสื่อสารเรื่องกฎหมายให้เข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริงสำหรับทุกคน

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก มาตรา 1599-1755 โดยสรุปสาระในหน้านี้ที่ สรุปให้เข้าใจง่าย และ ทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. *เด็กรู้ เตรียมพร้อมก่อนสูงวัย*. พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2562.

3. ดร.อภิชัย จันทรเสน. กฎหมายสำหรับผู้สูงอายุ. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
4. อวยชัย อิศรวิริยะสกุล. พินัยกรรมต้องทำตามแบบ. MU LAW E-Journal ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ก.ค. ถึง ธ.ค. 2562.
5. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11.
6. พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558.
7. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1263/2481: ป.พ.พ. มาตรา 1693, 1694, 1695: พินัยกรรมหลายฉบับ การเพิกถอนต้องกระทำแต่ละฉบับ การเพิกถอนด้วยวาจาไม่มีผล การทำลายหลังผู้ทำพินัยกรรมตายไม่มีผล อ่านต่อกันกับ บทความเรื่องการทำพินัยกรรม
8. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 838/2508: ป.พ.พ. มาตรา 1693, 1695, 1713: การเพิกถอนพินัยกรรมต้องทำลายหรือขีดฆ่าเท่านั้น ไม่ใช่ วาจา; พินัยกรรมที่ตั้งผู้จัดการมรดกมีผลบังคับ ทายาทอื่นขอตั้งเพิ่มไม่ได้ ดูหัวข้อ ขั้นตอนหลังไม่มีพินัยกรรม
9. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1216/2540: ป.พ.พ. มาตรา 1481, 1656, 1671, 1705: พินัยกรรมมีพยาน 3 คนสมบูรณ์แม้ไม่มีลายมือชื่อ ผู้เขียน; สันสมรสส่วนของผู้ตายเป็นทรัพย์มรดกที่แบ่งได้
10. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3776/2545: ป.พ.พ. มาตรา 850, 1612, 1615, 1656, 1705, 1727: บันทึกข้อตกลงรับเงินแล้วไม่เรียกรั้ง อีกเป็นการสละมรดกทั้งหมด; พินัยกรรมพยานไม่ลงวันที่เป็นโมฆะ อ่านต่อกันกับ บทความเรื่องการทำพินัยกรรม
11. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1518/2561: ป.พ.พ. มาตรา 1608 วรรคท้าย, 1658, 1713: ผู้ถูกตัดมรดกไม่มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก; พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองต้องมีรายการครบถ้วน ดูหัวข้อ ขั้นตอนหลังไม่มีพินัยกรรม
12. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1243/2563: ป.พ.พ. มาตรา 1608 วรรคท้าย, 1693, 1694, 1713: พินัยกรรมฉบับหลังเพิกถอนฉบับแรก ได้; ข้อกำหนดพินัยกรรมไม่ผูกพันทรัพย์สินของคู่สมรสที่ยังมีชีวิต อ่านต่อที่ พินัยกรรมผู้สูงอายุ ควรเริ่มอย่างไร
13. ศาลจังหวัดระนอง. การเตรียมเอกสารยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก. แนวปฏิบัติ ม.1713. ดูหัวข้อ ขั้นตอนหลังไม่มีพินัยกรรม

